

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 20 (33)

Суми – 2020

**SECTION 3
CIVIL LAW AND PROCESS; FAMILY LAW;
INTELLECTUAL PROPERTY RIGHT**

**СЕКЦІЯ 3
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i20.p42>

РОЗВИТОК СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

***Куліш Анатолій Миколайович,**
доктор юридичних наук,
заслужений юрист України, професор,
директор Навчально-наукового інституту права,
Сумського державного університету*

***Турпінська Вікторія Вікторівна,**
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Спорт завжди слугував для встановлення миру, допомагав різним народам світу вивчати культуру один одного, створював умови для гуманного вирішення конфліктів, був можливістю для вираження свого таланту кожною людиною та ін. Тому він ніколи не випадав з поля зору суспільства.

У представленій роботі авторами проаналізовано питання становлення та розвитку спорту в Україні та за кордоном. Були з'ясовані головні риси та охарактеризовані витоки спорту, що притаманні первіснообщинному ладу.

Визначено, що винайдення бойової коліснички для фізичної культури держав: Вавилону, Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Стародавньої Індії, Китаю, Персії стало початком становлення спорту в цьому регіоні.

З'ясовано, що вагомий внесок для розбудови спорту зробила Древня Греція. Адже саме нею були засновані основні принципи сучасного професійного спорту.

Звертається увага на Олімпійські ігри, які відбувались в Древній Греції: їх виникнення, умови проведення, заборону і відродження П'єром де Кубертенем. Далі до них додавались нові змагання (Паралімпійські ігри, Дефлімпійські ігри та ін.). Виявлено, що були створені міжнародні організації та установи для контролю за проведенням таким змаганнями.

За часів Середньовіччя та в епоху Відродження авторам встановити, що на формування фізичної культури того часу великий вплив мала релігія.

З'ясовані тенденції розвитку сучасного спорту та фактори, що на нього впливають. Внаслідок чого був зроблений висновок, що спорт на даний момент перебуває в процесі трансформації.

Тому авторами зазначено, що на даний момент найбільше впливає на формування і подальше існування спорту.

Було проаналізовано основні етапи формування фізичної культури в Україні. На підставі такого аналізу встановлено, що Україна розбудовувала вітчизняний спорт у відповідності до світових напрацювань у цій галузі.

Ключові слова: спорт, фізична культура, Олімпійські ігри, допінг, консолідуюча функція.

Kulish A.M., Turpitko V.V. The development of sports in Ukraine and abroad. Sport has always served to establish peace, to help different peoples of the world to study each other's culture, to create conditions for the humane resolution of conflicts, to be an opportunity to express their talents. Therefore, he never fell out of sight of society.

In this work, the authors present the formation and development of sports in Ukraine and abroad. The main features of the primitive community were identified.

It is determined that the invention of the chariot for the physical culture of the states: Babylon, Ancient Egypt, Mesopotamia, Ancient India, China, Persia became the starting point for the further development of sports in this region.

It has been found that ancient Greece made a significant contribution to the development of sports. After all, it was the basis of the main principles of modern professional sport.

Attention is drawn to the Olympic Games that took place in Ancient Greece: their appearance, conditions, prohibition and revival Pierre de Coubertin. Further new competitions (Paralympic Games, Deflympic Games, etc.) were added to them. It is revealed that international organizations and institutions have been set up to control such competitions.

The authors found that religion had a great influence on the formation of physical culture during the Middle Ages and during the Renaissance.

Trends in the development of modern sport and the factors that influence it was found out. As a result, it was concluded that sports are currently in the process of transformation. Therefore, the authors indicate what has the greatest influence on the formation and continued existence of sports.

The main stages of the formation of physical culture in Ukraine were analyzed. It is also established that Ukraine has built a domestic sport in accordance with world experience in this field.

Keywords: sports, physical culture, Olympics, doping, consolidating function.

Актуальність дослідження. В умовах науково-технічного прогресу, що почався у середині 50-х років ХХ ст., швидко розвиваються всі сфери людського життя. Тому і спорт повинен прилаштовуватись до таких змін. Але щоб краще простежити процес адаптації спорту до таких змін потрібно належним чином проаналізувати становлення спорту як в Україні, так і за кордоном. Також це допоможе проаналізувати можливі недоліки спорту наявні зараз.

Тому актуальним є дослідження процесу становлення та розвитку спорту у світі та в Україні

Стан наукової розробки. Дослідження питання виникнення спорту в Україні та світі присвячено роботи: Б.Р. Голощапова, В.М. Лабскір, В.М. Платонова, І.І. Ізотової, Л. Кун, М.В. Дутчак, М.М. Булатової, Ю.А. Бріскіна та ін.

Завдання статті. Основною метою даного дослідження є аналіз становлення та розвитку спорту в світі та Україні і визначення основних тенденцій розвитку сучасного спорту.

Виклад основного матеріалу. Людині завжди був притаманний дух суперництва. Він проявлявся, в основному, на полюванні. Також деякі натяки на спортивні вправи можна було помітити в обрядових танцях, іграх, посвятах котрі робили первісні люди. Отже, для фізичної культури первіснообщинного ладу були притаманні такі риси :

1) Зародження фізичних вправ, тобто починаються формуватися базові навички та потяг до спорту в цілому;

2) Цінність фізичної культури, яка належала всій общині та мала безкласовий характер;

3) Починається формуватися одна з головних функцій спорту – консолідуюча, тобто люди знаходили щось спільне, те, що вони всі уміють і навколо цього починали об'єднуватись;

4) Фізичні вправи були максимально наближені до повсякденного життя наших предків [1, с. 5-6].

Щодо фізичної культури країн Стародавнього Сходу, тобто Вавилону, Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Стародавньої Індії, Китаю, Персії, то

перші згадки про неї були знайдені в районі Східного Середземномор'я, а також Месопотамії і датуються IV тис. до н.е. Визначальну роль для розвитку спорту в цьому регіоні зіграло винайдення в II тис. до н.е. легкого і швидкого бойового візка(колісниця) на кінній тязі. Пам'ять про це закарбувалась у «Книзі тренінгу» мітанійця Кіккули, що, зі свого боку, є найдавнішим спогадом про тренінг коней [2, с. 13; 3, с.23].

Стародавня Греція відіграла визначальну роль у розвитку спорту для всієї світової спільноти. Саме там був закладений фундамент того вигляду спорту, що ми існує зараз. Розквіт фізичної культури в Греції, Спарті та Афінах припадає на VI-Vст. до н.е.

Олімпійські ігри беруть свій початок ще з VIII ст. до н.е. Відомо, що перші Олімпійські ігри відбулися у 776 р. до. н.е., коли офіційно було зафіксовано ім'я переможця таких ігор – Коройба, що був пекарем з Елліди.

Зазвичай точної дати проведення Олімпійських ігор не було, а лише всі знали, що вони проводяться кожні 4 роки на честь головного бога грецького Пантеону – Зевса Олімпійського. Вони проходили в селищі Олімпія на півострові Пелопоннес[4,с.8, 11-12].

Під час відзначення Олімпійських ігор встановлювався мир : всі поліси об'єднувалися. Таке перемир'я мало назву екехерія, що тривало близько двох місяців. Першими хто його уклали були царі Спарті, Елліди та Піси – Лікурґ, Іфіт, Клейстен. Ніхто не мав права знаходитись зі зброєю на території проведення Олімпійських ігор. Всіх хто порушував це правило підлягали покаранню.

Щодо учасників Олімпійських ігор то ними могли бути всі вільні греки (чоловіки та юнаки), які не порушували правопорядок у країні. Але в іграх не могли приймати участь варвари (іноземці), жінки та раби.

Олімпійські ігри слугували не лише як спортивний турнір, а й допомагали вирішувати політичні питання. Поступово значимість таких ігор починає знижуватись. Серед факторів , що цьому послугували можна виділити наступні:

1) Олімпійські ігри починають бути більш видовищними та їх починають використовувати для демонстрації сили держав-полісів;

2) До ігор починають долучати варварів (іноземців);

3) Спорт використовують задля слави й збагачення, бо переможці гарно винагороджувалися і шанувалися, тобто все більше проявляються риси професійного спорту;

4) Заможні верстви населення починають втрачати інтерес до спортивних змагань та охочіше

спостерігають за жорстоким видами спорту (боротьба, кулачні бої та панкратіон);

5) Після підкорення Олександром Македонським у II ст. до н.е. та подальшим завоюванням Римською імперією в 146 р. до н.е. почалися докорінні зміни в житті суспільства;

6) Під впливом Риму з'являються бої гладіаторів;

7) Відбувається поява перших союзів спортсменів, що фінансувалися заможними особами;

8) Виникнення протистояння між культурними цінностями і тілом у атлетів;

9) Після V ст. до н.е. спостерігався розрив між культурою та спортом;

10) Постійні війни призвели до того, що більшість змагань стали лише демонстрацією воєнно-фізичних здібностей, де перемога досягалась всіма можливими методами.

11) Починають фіксуватися порушення правил та суддівства на Олімпійських Іграх, наприклад, 338 р. до н.е. був виявлений підкуп спортсменів на Іграх;

12) 394 р. до н.е. римський імператор Феодосій своїм едиктом заборонив проведення Олімпійських ігор [2, с. 21-22; 5,с. 60-63; 6, с. 30].

Римська імперія велику увагу присвячувала військово-фізичній підготовці римських воїнів. Адже для завоювання нових територій та захисту від посягань на вже здобуті потрібна було необхідне сильне військо. Тому, нехтували духовною складовою спорту, що була в Древній Греції.

В період Середньовіччя (кінець V – друга половина XVII ст.) великий вплив на розвиток спорту справила католицька церква. Прикладом для наслідування у добу Середніх віків стає тіло розп'ятого Ісуса Христа, аскета, який взагалі відкинув можливість розвитку тіла, а зміцнює лише дух. Адже, католицька церква закликала піклуватися лише про порятунок душі [7, с. 54-57].

Епоха Відродження (XIV – XVI ст.) починає все більше звертати увагу на приклади фізичної культури Стародавньої Греції. Це сталося завдяки появі гуманізму та Реформації (1517 – 1648), коли з'явився новий напрямок християнської віри – протестантизм. Вони не підтримували ідею нехтування тілом, а вважали, що людина повинна займатись фізичними вправами, щоб позбутися поганих звичок. Тому католицька церква заснувала в 1540 р. орден єзуїтів, де почала готувати міцних духом і тілом своїх заступників. [7, с. 61-62] Отже, шляхом використання спорту католики та протестанти збільшували свій вплив на суспільство. Це один з яскравих прикладів консолідуючої функції спорту.

Відродження Олімпійських ігор почалося в XIX ст. бароном П'єром де Кубертенем. Свої основні ідеї відродження Олімпійських ігор він озвучив 1 липня 1888 р. на засіданні Комітету з застосування фізичних вправ в Міністерстві освіти Франції. Тому вже весною 1893 р. Союз французьких атлетичних товариств за ініціативою Кубертена скликав міжнародний конгрес для вирішення питання організації Олімпійських ігор. Був запозичений саме досвід проведення таких Ігор у Стародавній Греції, але його дещо удосконалили (тепер Ігри стають міжнародними; будуть пересувними; проводитимуться для дорослих; кошти будуть використовуватися для проведення самих змагань). Тому для реалізації такої мети на цьому ж Конгресі 23 червня 1894 р. був створений Міжнародний олімпійський комітет (МОК), який очолив Деметріс Вікелас з Греції. Потім було прийнято Олімпійську хартію, де були відображені основоположні цілі та принципи Олімпійських ігор. Перші Ігри відбулися 1896 р. в Афінах. Далі в 1924 р. були проведені перші Зимові Олімпійські ігри в Шамоні (Франція) [5, с. 64-72].

З 1960 р. починають проводити Паралімпійські ігри і літні, і зимові (з 1976 р.). Вони проводяться для людей із інвалідністю паралельно з Олімпійськими іграми. Також з 22 вересня 1989 р. починає свою роботу Міжнародний паралімпійський комітет. Він є вищою інстанцією у питаннях координації та проведення Паралімпійських ігор і здійснює представництво адаптивного спорту (залучення людей з інвалідністю до спорту) в цілому.

На даний момент спортивна спільнота проводить активну боротьбу з вживанням допінгу, договірними матчами та проявами расизму. Тому в 1999 р. було створене Всесвітнє антидопінгове агентство (WADA) на яке покладено функцію боротьби з проявами допінгу в спорті. У межах ВАДА було прийнято Всесвітній антидопінговий кодекс та Копенгагенську декларацію про боротьбу з допінгом у спорті 2003 р. [8, с. 35].

Розвиток спорту в Україні відбувався паралельно до становлення його в світі. Протягом VII ст. до н.е. – III ст. до н.е. зазначену територію населяли племена скіфів та сарматів. Верховна їзда і стрільба з лука були популярними як у чоловіків, так і в жінок. Згодом з VII ст. до н.е. на цій території починають з'являтися грецькі місто-держави: Ольвія, Херсонес, Пантікапей, Тіра та ін. Тому спортивне життя було повністю перейняте у Стародавньої Греції. Наприклад, в Ольвії існували агони на честь Ахілла – Ахілеї [7, с. 164-188].

У період Київської Русі (882 – 1240) високо цінувалися навички з військової справи. Тому у фізичній підготовці робився акцент на плаванні,

стрільбі з лука, метанню списа тощо. Також русичі звертали увагу на гармонію розвитку тіла і духа, що зафіксовано в «Повчанні дітям Володимира Мономаха».

Яскравим прикладом фізичної культури в Україні є період козацтва. Вони мали могутнє військо, яке готували за допомогою фізичних та психологічних вправ, але й не забували про духовну складову воїна. Їм були притаманні різноманітні системи єдиноборств. Також вини майстерно володіли рушницею, списом, пістолями, шаблею тощо.

Перебуваючи у складі Російської імперії Східна Україна (XIX – XX ст.) поширеним стає спортивно-гімнастичний рух. Популярними стає футбол, боротьба (Іван Піддубний – 6 разовий чемпіон світу). Також українці в складі російської делегації брали участь в Олімпійських іграх 1912 р.

На території Західної України в період XIX – XX ст. теж поширюється спортивно-гімнастичний рух. Він структурно включав сокільські, січові (пізніше лугові), пластові організації та спортивні товариства. Завданнями таких рухів був різносторонній розвиток особистості.

За часів УРСР були створені перші пролетарські спортивні клуби, зокрема «Спартак» у 1918 на Чернігівщині. Проводилися спартакіади та Всеукраїнські олімпіади. В 1929 р. було утворено Всеукраїнську Раду фізичної культури при ВЦВК і реорганізовано місцеві Ради фізичної культури в державні органи. Фізичне виховання стає обов'язковим для вивчення у закладах освіти. Наприклад, у 1930 р. в Харкові було створено Державний інститут фізичної культури України. Також українські спортсмени брали участь і в Олімпійських іграх у складі команди СРСР.

Важливою датою для розвитку спорту України є 22 грудня 1990 р. – утворення Національного олімпійського комітету України, який було визнано МОК в 1993 р. Потім 1992 р. було засновано Національний комітет спорту інвалідів України, який відповідає за паралімпійський та дефлімпійський (змагання для людей з порушенням слуху) рухи. 1994 р. Україна вперше взяла участь в Олімпійських іграх окремою командою.

Висновки. Феномен спорту можна вдало пояснити однією з основних його функцій – консолідуючий, яка у різні часи єднала людей. Варто відзначити, що на формування спорту у світі та Україні впливали різні фактори. Серед них можна виділити наступні: соціальні, економічні, релігійні, політичні та ін.

На нашу думку, зараз спорт з кожним роком він стає дедалі більше орієнтованим на отримання прибутку. Це відбувається як з боку спортсменів,

так і спортивних організацій. Як наслідок з'являється корупція в спорті, факти вживання допінгу та інших заборонених речовин; спортивні змагання отримують політичне забарвлення і стають інструментом тиску на певні країни. Але водночас атлети через соціальні мережі та ЗМІ мають змогу побачити реальну оцінку своїм діям. Таким чином сучасні тенденції розвитку спорту направлені на очищення його від корупційної складової та допінгу.

Література:

1. Голощапов Б. Р. История физической культуры и спорта: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений, М.: Издательский центр "Академия", 2001. 312 с.
2. Изотова И.И., Малёванный А.А., Якимов К.В., Черкашин А.В., Чмаркова Е.Г., Семенов Л.В., Черкашина Е.В., Тигунцев С.А., Николаева И.И. История физической культуры, спорта и Олимпийских игр. учеб. метод. пособие. Иркутск: Изд-во БГУ. 2019. 108 с.
3. Дятлова В.Ю. История физической культуры и спорта. Учеб.-метод. комплекс для студ. спец. 1-03 02 01. Новополюк: УО «ПГУ». 2005. 244 с.
4. Бубка С., Булатова М. Ігри, що підкорили світ .2-ге видання К.: Друкарня «Літера». 2012. 132 с.
5. Энциклопедия олимпийского спорта. Том 1. В 5-ти томах. Коллектив авторов. Под общ. ред. В.Н.Платонова. К.: Олимп. лит. 2002. 494 с.
6. Мельникова, Н.Ю. История физической культуры и спорта: учебник . А.В. Трескин, Н.Ю. Мельникова .М. : Советский спорт, 2013 .392 с.
7. Степанюк С.І., Гречанюк О.О., Маляренко І.В. Методичний посібник для вивчення дисципліни "Історія фізичної культури" за блочно-модульною системою: Для студентів денної та заочної форми навчання факультету фізичного виховання та спорту. Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. 236 с.
8. Білоцький С. Д. Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з допінгом у спорті . С. Д. Білоцький, В. В. Бубліченко . Альманах міжнародного права. 2015. Вип. 7. С. 32-41.